

ROBERT WALSER

TANNER
KARDEŞLER

ROMAN

Çeviri: CEMAL ENER

ROBERT WALSER
TANNER
KARDEŞLER

Can Yayınları 1989

Geschwister Tanner, Robert Walser

© Suhrkamp Verlag, Zürich, 1978 - 1985

© 2011, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Robert-Walser-Stiftung (Zürich) izniyle alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Temmuz 2011

Bu kitabın 1. baskısı 2 000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Şebnem Sunar

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

Kapak baskı: Azra Matbaası

İç baskı ve cilt: Ekosan Matbaası

ISBN 978-975-07-1338-5

© Çeviri: S. Fischer Vakfı, Hamburg

Bu kitap, çağdaş Alman edebiyatı dizisi ADIMLAR/SCHRITTE Projesi çerçevesinde S. Fischer Vakfı, Ernst Reuter Girişimi ve PRO HELVETIA desteği ile Sezer Duru (İstanbul) ve Carl Holenstein (Zürich) editörlüğünde yayımlanmıştır.

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

Hayriye Caddesi No. 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

www.canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

ROBERT WALSER
TANNER
KARDEŞLER

ROMAN

Almanca aslından eviren

Cemal Ener

ROBERT WALSER, 1878'de İsviçre'de doğdu. 1895'te aktör olmak için Stuttgart'a gitti; ancak bu gerçekleşmeyince 1896'da Zürich'e yerleşti. İlk şiirleri 1898 yılında yayımlandı. Bir süre sonra çalışmaları, Franz Blei'in dikkatini çekti; onun aracılığıyla *Die Insel* dergisinin çevresinde bir araya gelen yazarlarla tanıştı; bu dergide öykü ve şiirleri yayımlandı. Araya giren askerlik döneminde yaşadıkları, 1908'de yayımlanacak *Der Gehülfe*'ye temel oluşturdu. İlk kitabı *Fritz Kocher's Aufsätze* 1904'te Insel Yayınevi'nden çıktı. Walser, 1905'te Berlin'e taşındı. O yıllarda pek çok kısa öykünün yanı sıra *Tanner Kardeşler*, *Jacob von Gunten* ve *Der Gehülfe*'yi de kaleme aldı. 1913'te yeniden İsviçre'ye dönen Walser, bu dönemde düzyazı ve öykülere yoğunlaştı. Savaş yıllarında yeniden askere çağrıldı. 1921'de Bern'e gitti; o dönemde üslubu daha da radikal bir nitelik kazandı. Pek çok şiir ve düzyazının yanı sıra *Der Räuber* adlı romanı da bu döneme aittir. Bu çok verimli yıllardan sonra Walser, 1929'dan sonra sağlık sorunları nedeniyle yaşamını ölünceye dek (1956) bir sanatoryumda geçirdi.

CEMAL ENER, 1959 yılında Adana'da doğdu. İstanbul'da Avusturya Lisesi'ni bitirdikten sonra Viyana Üniversitesi'nde felsefe ve iletişim bilimleri öğrenimi gördü. Halen çevirmen olarak çalışmakta olan Cemal Ener Kafka, Roth, Handke, Kraus, Schlink, Kehlmann, Oflaum, Dinev gibi yazarların eserlerini Türkçeye kazandırdı. Ener, 2010 yılında Tarabya Çeviri Teşvik Ödülü'nü aldı.

Robert Walser¹

Robert Walser'den çok şey okunabilir, ne var ki onun hakkında okunabilecek hiçbir şey yoktur. Mevcut yorum formunu doğru şekilde kullanmayı bilen, onu kendine doğru "çekerek" yüceltmek isteyen kalemşörler gibi değil de, ona canlandırıcılık ve arındırıcılık katmak amacıyla onun küçük, gösterişsiz gönüllülüğünden yararlanabilen aramızdaki nadir insanlar hakkında ne biliyoruz ki? Alfred Polgar'ın deyişiyle bu "küçük form"un neyi içerdiğini ve büyük olduğu söylenen gelen edebiyatın küstah kayalıklarından kaç ümit kelebeğinin kaçıp onun mütevazı goncalarına konduğunu, işte sadece bu az sayıdakiler biliyor. Diğerleri ise bir Polgar'a, bir Hessel'e, bir Walser'e bu kuru yapıtlar ormanındaki narin ya da dikenli çiçekler için neler borçlu olduklarının farkında bile değil. Kaldı ki Robert Walser böylesi için herhalde en son sırada gelir. Çünkü yetersiz eğitim bilgileriyle verdikleri ilk tepki, ki edebiyata ilişkin şeyler söz konusu olduğunda tek bildikleri de budur zaten, onlara, içeriğin önemsizliği diye adlandırdıkları şeyin acısını "seçkin", "asil" biçimden çıkarmalarını tavsiye eder. İşte bu noktada, özellikle de Robert Walser'de her şeyden önce hiç alışılmadık, tarifi güç bir aldırma dikkat çeker. Nihayetinde bu önemsizliğin ağırlık, dağımlıklığınsa dayanıklılık olduğu, Walser'in çalışmalarına ancak dikkatle bakıldığında anlaşılır.

1. Walter Benjamin'in Robert Walser hakkında yazdığı 1929 tarihli bu yazı şu kaynaktan alınmıştır: Walter Benjamin. Illuminationen. Ausgewählte Schriften 1. Suhrkamp Verlag: Frankfurt a.M. 1977. 349 ve devamı. (Ç.N.)

Kolay değildir bu. Ne de olsa bizler üsluba ilişkin muammayı, az çok, karşılaştığımız biçimi yetkin, amacı belli sanat yapıtlarından hareketle görmeye alışmışken burada en azından görünüşte amaçtan büsbütün yoksun, ama yine de çekici ve büyüleyici dilsel bir başıboşlukla karşı karşıya kalırız. Zarafetten haşinliğe varıncaya değin bütün biçimleri gösteren bir kendini koyuveriştir bu. Görünüşte bunun amaçtan yoksun olduğunu söylemiştik. Bunun gerçekten böyle olup olmadığı zaman zaman tartışılmıştır. Ancak Walser'in, kendi çalışmalarının tek bir satırını bile asla değiştirmedığı yönündeki itirafı akla getirildiğinde, bunun kısır bir tartışma olduğu anlaşılır. Şüphesiz, bu konuda ona inanmak zorunda değiliz ama inanmakta fayda var. Zira o zaman insan şuna ikna olarak rahatlayacaktır: Yazmak ve yazılanı hiç düzeltmemek, en uç noktadaki amaçtan yoksunluk ile en tepe noktadaki amacın tam da mükemmel bir şekilde iç içe geçmesidir.

Peki. Ama bu, şüphesiz, bu aldırmaazlığın asıl sebeplerini araştırmaya hiç de engel değil. Demiştik ki: Walser'in çalışmaları aldırmaazlığın bütün biçimlerini barındırır. O halde şunu da ekleyelim: Tek bir istisnaıyla. Bu da, başka hiçbir şeye değil de içeriğe önem veren en yaygın aldırmaazlıktır. Walser için çalışmanın "nasıl" ı o denli önem taşır ki, söyleyeceği her şey, yazma ediminin anlamı karşısında büsbütün geri çekilir. Söyleyeceklerinin daha yazarken tükendiği söylenebilir. Bunun açıklanması gerekir. Bununla ilgili olarak bu yazarda çokça İsviçre'ye özgü bir şeye rastlanır: ar duygusuna. Arnold Böcklin, oğlu Carlo ve Gottfried Keller hakkında şöyle bir hikâye anlatılır: Sık sık olduğu gibi, üçü yine bir gün meyhanede oturuyorlarmış. Müdavimi oldukları masa ketum, içine kapalı tarzıyla âlemciler arasında nicedir meşhurmüş. Topluluk bu defa da yine öyle suskun, beraberce oturmaktaymış. Aradan uzun bir süre geçtikten sonra genç Böcklin, "Hava sıcak," demiş, bir çeyrek saat geçtikten sonraysa yaşlı olanı eklemiş: "Üstelik yaprak bile kılmıdamıyor." Keller'se bir süre bekledikten sonra şu sözlerle yerinden doğrulmuş: "Gevezelerle içmek istemem." Burada eksantrik bir espriyle buluşan köylülüğe has bu dilsel utanççılık, Walser'in meselesidir. Daha kalemi eline alır almaz Walser ümitsizliğe kapılır. Her şey ona boşunaymış gibi gelir, her cümlemin görevinin bir öncekini unutturmak olduğu bir keli-

meler yığını boşanır. Bir başyapıttaki “Bu dar yoldan gelecek,”¹ monoloğunu düzyazıya dökerken,² o klasik “Bu dar yoldan...” sözleriyle başlar; ancak Walser’in Tell’i daha o anda ümitsizliği kapılır, dengesini kaybetmiş, küçülmüş, kaybolmuş gibi olur ve şöyle devam eder: “Bu dar yoldan, sanıyorum ki, gelecek.”

Benzerleri vardı mutlaka. Dile dair bütün şeylerdeki bu çekingen, ustalıklı hantallık, deliliğin mirasından alınan paydır. Laf ebeliğinin timsali Polonius³ bir jonglörken Walser, Bacchus misali, boynuna geçirdiği dilin sarmaşık çelenkleri yüzünden yere kapaklanır. Sarmaşık çelenk gerçekten de onun cümlelerine ilişkin imgedir. Oysa bu cümlelerin içinde tökezleyen düşünce, tıpkı Walser’in düzyazılarının kahramanları gibi avare, serseri ve dâhidir. Üstelik Walser “kahramanlar”dan başka hiçbir şeyi tasvir edemez, ana karakterlerden uzaklaşamaz, kaldı ki, sonraları sadece çok sevdiği yüzlerce serseriyle kardeşlik yaşamak üzere, erken dönemde yazdığı üç romanla yetinmiştir.

Bilindiği gibi, güvenilmez, hiçbir işe yaramaz, avare ve sefil kahramanların tam da Germen edebiyatında bazı büyük örnekleri vardır. Bu türden karakterlerin ustalarından biri olan Knut Hamsun daha kısa bir süre önce onurlandırıldı. “Aylak”ı⁴ yaratan Eichendorff, Zundelfrieder’i⁵ yaratan Hebel ise diğerleridir. Peki Walser’in karakterleri bu toplumda kendilerini na-

1. Friedrich Schiller’in 1804 tarihli *Wilhelm Tell* adlı dramından (IV,3). Wilhelm Tell, zalim Vali Gessler’e Küssnacht’a çıkan dar yolda pusu kurar ve kendi kendisiyle vicdan muhasebesine girdiğinde bu sözleri söyler. (Ç.N.)

2. Robert Walser, İsviçreli ulusal kahraman Wilhelm Tell’in öyküsünü farklı yerlerde yeniden işlemiştir. Motifin burada sözü edilen biçimi için, bkz. Robert Walser’in 1907 tarihli “Tell in Prosa” adlı metni; karşı. Robert Walser. *Das Gesamtwerk*. Cilt 1. Suhrkamp Verlag: Frankfurt a.M. 1978. 258-260. Schiller’in şiir biçimindeki yapıtının aksine “Tell in Prosa”, daha başlığıyla bile bize gelenekten ayrılacağını haber verir. Kaldı ki Walser’in Tell’i çekinceleri ve şüpheleriyle karakter olarak da bir antikahraman görünümü çizer. (Ç.N.)

3. Shakespeare’in *Hamlet*’indeki saray nazırı. (Ç.N.)

4. Almancası *Taugenichts*; Josef von Eichendorff’un 1826 tarihli *Aus dem Leben eines Taugenichts* novellasının ünlü karakteri. Bir aylağın baba evinden kovulduktan sonra, gelecek kaygısı duymadan bilinmeye doğru başladığı yolculuklarının anlatıldığı yapıt, geç dönem Alman Romantik edebiyatının temel taşlarındandır. (Ç.N.)

5. Johan Peter Hebel’in 1810 tarihli *Die drei Diebe: Eine Geschichte vom Zundelfrieder* adlı öyküsünün hırsız kahramanı. (Ç.N.)

sıl var ederler? Nereden gelmektedirler? “Aylak”ın nereden geldiğini biliyoruz. Romantik Almanya’nın ormanlarından ve vadilerinden. Zundelfrieder de yüzyıl dönümü Ren Nehri kentlerinin asi, aydınlanmış küçük burjuvazisinden. Hamsun’un karakterleri ise fiyortların ilkel dünyasından – yuva özlemlerini yanlarında taşıyan insanlardır bunlar. Peki Walser’inkiler? Glarus Dağları’ndan mı? Walser’in de geldiği Appenzell’in Matten’inden mi? Alakası yok. Gecenin içinden gelir onlar, gecenin zifiri karanlık olduğu yerden, dilerseniz, Venedik’inkisi kadar koyu bir gecenin içinden deyin siz, gözde bıraktıkları sabit bir pırılıyla umudun yırtık kâğıt fenerlerinin aydınlattığı bir gecenin içinden; fakat sarsılmış ve ağlayasıya hüznülüdürler. Döktükleri gözyaşı, düzyazıdır. Çünkü hıçkırıklar, Walser’in gevezeliğinin melodisidir. Bu hıçkırıklar, Walser’in sevdiklerinin nereden geldiğini ele verir. Delilikten gelir öyle onlar, başka hiçbir yerden değil. Deliliği geride bırakmış, dolayısıyla da bu denli hırpalayıcı, bu denli insanlıkdışı, sapmaz bir yüzeysellikteki karakterlerdir. Bu karakterlerde sezilen keyif verici ya da tekinsiz şey tek kelimeyle anlatılmak istenirse o zaman şöyle denmelidir: Hepsi iyileşmiştir. Ne var ki biz bu iyileşme sürecini asla öğrenemeyiz, tüm yazarların görünüşte bu en oyuncusunun, amansız Franz Kafka’nın niçin en sevdiği yazarlardan biri olduğunu anlamaya başlı başına yetecek “Schneewittchen”¹ (Pamuk Prenses) –modern edebiyatın en derin anlamlı ürünlerinden biri– ele alma cesaretini göstermedikçe tabii.

Hiç alışılmadık şekilde duyguludur bu öyküler, bunu herkes kavrar. Bu öykülerde, dekadan bir hayatın sinir geriliminin değil, nekahatteki bir yaşamın saf ve diri ruh halinin yattığını ise herkes görmez. Franz Moor’un², “Dünyada başarılı olabileceğim düşüncesi beni dehşete düşürüyor,” şeklindeki diyalogu-

1. Benjamin burada Robert Walser’in 1901’de *Die Insel* dergisinde yayımladığı “Schneewittchen”a göndermede bulunuyor. Walser yeniden yazımını yaptığı masalın odağına bağışlama temasını koyar ve masaldaki üvey annenin mutlak kötülüğünün ancak babayla karşılaşmak suretiyle aşılabileceğini vurgular. (Ç.N.)

2. Friedrich Schiller’in iki kardeşin rekabeti üzerinden yasa ve özgürlük çatışmasını işlediği 1781 tarihli *Haydutlar* dramında, baba sevgisinden yoksun kaldığı için ağabeyi Karl’a duyduğu kıskançlık gitgide nefrete dönüşen karakter. (Ç.N.)

nu kullanır Walser bir yerde. Onun bütün kahramanları, işte bu dehşet duygusunu paylaşırlar. Peki ama neden? Kesinlikle dünyadan tiksinden, ahlaki hınçtan ya da *pathos*'tan değil, bilakis son derece Epikuroşçu nedenlerden ötürü. Kendi kendilerinden keyif almak ister onlar. Bunun için hiç alışılmadık bir becerileri vardır. Kaldı ki bu hususta hiç alışılmadık bir asalete de sahiptirler. Yine bu hususta hiç alışılmadık bir hakları da vardır. Çünkü hiç kimse, nekahatteki biri kadar keyif alamaz. Sefahat ona uzaktır: Damarlarındaki yenilenmiş kanın uğultusu derelerden, dudaklarındaki temizlenen soluksu yüce ağaçların zirvelerindenmiş gibi gelir. Walser'in insanları bu çocuksu asaleti işte gecedен ve delilikten, yani mitosun deliliğinden çıkagelen masal kahramanlarıyla paylaşırlar. Bu uyanışın genellikle pozitif dinlerde gerçekleştiği düşünülür. Bu doğrusa bile, o zaman kesinlikle çok yalın ve tekanlamlı bir yoldan olmaz bu. Bunun yolunu, mitosla girişilen ve masalı ortaya çıkaran büyük dünyevi tartışmalarda aramak gerekir. Masal kahramanlarının Walser'e özgü olanla elbette öyle dolambaçsız bir benzerliği yoktur. Onlar kendilerini acıdan kurtarmak için mücadele ederler. Walser masalın bittiği yerde devreye girer. "Onlar ermiş muradına, biz çikalım kerevetine." Walser onların "nasıl" yaşadıklarını gösterir. Walser'in çalışmaları demek öykü, inceleme, kurmaca, kısa düzyazı ve benzeri demektir, diyerek sözlerimi onun başladığı yerde noktalıyorum.

Almanca aslından çeviren: Şebnem Sunar

Birinci bölüm

Bir sabah genç, çocuksu bir adam bir kitapçıdan içeriye girdi ve kendisini dükkân sahibiyle tanıştırmalarını rica etti. Arzusunu yerine getirdiler. Dış görünüşüyle çok saygı uyandıran yaşlı kitapçı, karşısında bir parça mahçup duran genci dikkatle süzdü ve konuşmasını istedi. “Kitapçı olmak istiyorum,” dedi toy delikanlı, “bunun hasretini çekiyorum ve beni bu niyetimi gerçekleştirmekten alıkoyacak ne olabilir bilmiyorum. Kitapçılığı eskiden beri büyüleyici bir iş olarak düşünürüm ve neden hâlâ bu sevimli ve güzel işin dışında kalarak hasret çekmem gerektiğini anlamıyorum. Bakın beyefendi, şimdi sizin karşınızda durduğum halimle, dükkânınızdaki kitapları satmaya, hem de ancak gönlünüzden geçirebileceğiniz kadar çok kitap satmaya olağanüstü uygun biri olduğumu sanıyorum. Doğuştan satıcıyım ben: nazik, atik, kibar, hızlı, sert, çabuk karar verebilen, hesapçı, dikkatli, dürüst biriyim; ama muhtemelen görüldüğüm kadar da dürüstlük budalası değilim. Karşımda zavallı bir öğrenci varsa, fiyatları indirebilirim, bazen parayla ne yapacaklarını bilmediklerine inanmaktan kendimi alamadığım zengin insanları memnun etmek üzere fiyatları yükseltebilirim de. Henüz çok genç olsam da insanlar hakkında bir şeyler bildiğimi sanıyorum, ayrıca ne kadar

farklı olurlarsa olsunlar, insanları seviyorum; yani insanlara dair bilgimi asla aldatmak amacıyla kullanmam, ama aynı şekilde, bazı zavallı varlıklara karşı fazlasıyla abartılı bir hürmet göstererek değerli işinize zarar vermeyi de düşünmem. Uzun lafın kısası: İnsanlara karşı duyduğum sevgi, bana hayat için tıpkı sevgiyle dolu bir gönül kadar önemli ve bir o kadar da gerekli görünen iş aklıyla satış yapmanın terazisinde tatlı bir dengeye kavuşacaktır: Güzel bir ölçü tutturucağım, buna şimdiden emin olabilirsiniz.” – Kitapçı, genç adama dikkat ve hayretle baktı. Karşısında böyle tatlı tatlı konuşan kişinin, üzerinde iyi bir izlenim bırakıp bırakmadığı konusunda kuşkuları varmış gibi görünüyordu. Bu konuda kesin bir yargıya varamıyordu, aklı karışmıştı ve bunun verdiği çekingenlikten ötürü yumuşak bir sesle sordu: “Sizin hakkınızda delikanlı, uygun bir yerden bilgi alabilir miyim?” Sorunun muhatabı karşılık verdi: “Uygun bir yer mi? Uygun bir yerle ne kastettiğinizi bilmiyorum! Hiç bilgi almak istememeniz bana daha uygun görünürdü. Kimden bilgi edineceksiniz ve bunun ne gibi bir yararı olacak? Size benim hakkımda hiç düşünmeden türlü türlü şeyler söyledilerdi, ama bu sizi benimle ilgili olarak rahatlatmaya yeterli olur muydu ki? Örneğin size çok iyi bir aileden geldiğim, babamın saygıdeğer bir adam, erkek kardeşlerimin becerikli, umut veren insanlar oldukları ve benim de bayağı işe yaradığım, bir parça sebatsız olmakla birlikte, umut bağlanmayı hak ettiğim, bana biraz olsun güven beslenebileceği ve buna benzer şeyler söylense, benim hakkımda ne öğrenmiş olurdunuz? Hiçbir şey öğrenmiş olmazdınız ve beni dükkânınıza daha büyük bir gönül rahatlığıyla tezgâhtar olarak almak için kesinlikle en ufak bir gerekçeniz olmazdı. Hayır, beyefendi, bu soruşturmaların genel olarak beş paralık değeri yoktur, eğer sizin gibi yaşlı bir beyefendinin karşısında bir tavsi-

yede bulunmama izin verilirse, bundan kesinlikle uzak durmanızı salık veririm size, çünkü biliyorum ki, sizi aldatmaya ve topladığınız bilgilere dayanarak bana bağıdığınız umutları boşa çıkarmaya uygun ve yatkın biri olsaydım, benim hakkımda iyi şeyler anlattıkları için yalnızca yalandan ibaret kalacak bilgiler ne ölçüde iyi olursa, o kadar ileriye götürürdüm bu işi. Hayır, muhterem beyefendi, beni kullanmayı düşünüyorsanız eğer, o halde geçmişte çalıştığım işlerdeki diğer idarecilerin çoğundan biraz daha fazla cesaret göstermenizi ve beni yalnızca size burada verdiğimiz izlenime bakarak işe almanızı rica ediyorum sizden. Ayrıca gerçeği açıkça ifade etmek gerekirse, toplayacağınız bilgiler, hakkımda yalnızca kötü şeyler söyleyecektir.”

“Öyle mi? Niçin peki?– ”

“Şimdiye kadar bulunduğum her yerden,” diye devam etti genç adam, “kısa sürede ayrıldım, çünkü zinde güçlerimi, dar ve boğucu yazıhanelerde köreltmek hoşuma gitmiyordu, bunlar, herkesin görüş birliği ettiği gibi, en seçkin yazıhaneler olsa bile; özellikle de banka kuruluşları sözgelimi. Şimdiye kadar hiçbir yerden kovulmadım, daima ayrılmak için duyduğum özgür istek sonucunda, kariyer ve kim bilir başka neler vaat eden, ama kalsaydım beni öldürebilecek tüm mevki ve memuriyetlerden istifa ettim. Nerede olursam olayım, istifam her zaman üzüntüyle ve davranışım serzenişle karşılandı, bana kötü bir gelecek biçtiler, ancak ilerdeki kariyerimde bana şans dileme nezaketini de gösterdiler. Sizin yanınızda (ve genç adamın sesi aniden içtenlik kazandı), Sayın Kitapçı, yıllarca dayanabileceğimden eminim. En azından benimle bir deneme yapmanızı gerektirecek pek çok neden var.” Kitapçı, “Açıkyürekliğinizi hoşuma gitti, deneme amacıyla sizi sekiz günlüğüne dükkânımda çalıştırmak isterim. İşe uygunsanız ve bu süre dolunca

da yanımda kalmaya istekli görünürseniz, yeniden konuşuruz,” dedi. İş arayan gencin şimdilik çıkabileceğini belirten bu sözlerden sonra, yaşlı bey cereyanlı hattı çaldırdı, bunun üzerine ufak tefek, yaşlıca, gözlüklü bir adam, sanki bir akıma kapılmış gibi içeriye daldı.

“Bu genç beye bir uğraş verin!”

Dörtgöz başını salladı. Böylece Simon kitapçı çırağı oldu. Simon, evet adı buydu çünkü. –

Aşağı yukarı aynı sıralarda, başkentte oturan ve orada iyi bir ün sahibi olan Doktor Klaus, küçük kardeşinin davranışları yüzünden kaygılanıyordu. Hayatta tıpkı kendisi gibi, en büyükleri olduğu erkek kardeşlerinin de ayaklarını sağlam, saygın bir zemine bastıklarını görmek için yanıp tutuşan, iyi, sessiz, görevlerine sadık bir insandı Klaus. Ama durum pek de istediği gibi olmamıştı, en azından o güne kadar; hatta daha çok tersi geçerliydi, öyle ki Doktor Klaus içten içe kendini suçlamaya bile başlamıştı. Kendi kendine şöyle diyordu sözcülemi: “Bu kardeşlerimi çoktan doğru yola yönlendirmesi gereken kişi ben olmalıydım. Şimdiye dek ihmal ettim bunu. Böyle bir görevi nasıl savsaklayabildim, vs...” Doktor Klaus, küçükklü büyüklü binlerce görev biliyordu ve zaman zaman daha da fazla görev sahibi olmanın özlemini çektiği gibi bir izlenim verebiliyordu. Sırf göze çarpmayan gizli bir görevi kaçırabileceklerinden korktukları için, görevlerini yerine getirme ihtiyacı içinde, tatsız görevlerle dolu, neredeyse çökecek koca binalara dalan insanlardan biriydi o. Bunlar, yerine getirilmemiş görevler yüzünden kendilerine böyle huzursuz saatler yaşatırlar, bir görevin, ilkin üstlenen kişiye daima bir yenisini yüklediğini düşünmezler ve görevlerin karanlık varlığı yüzünden korkuya kapılıp huzursuz olmakla bir tür görev

yerine getirdiklerine inanırlar. Eğer daha az kaygıya kapılarak düşünbilseler kendilerini, Tanrı aşkına hiç ilgilendirmeyen bir sürü işe düşünmeden karıştıklarını görürlerdi, oysa bunlar başkalarını da böyle kaygılarla yüklü görmek isterler. Kaygısız ve görevlerden azade kişilere hasetle bakar ve sonra da onları, başlarını rahatça dikeyerek hayatı keyifle yaşadıkları için ayıplarlar. Doktor Klaus sık sık bazı küçük, alçakgönüllü ihmalkârlıklar yapmaya zorlar kendini, ama her seferinde büyülu etkisiyle onu karanlık bir kodese tıklımış gibi sararıp solduran, boz bulanık görevlerine geri döner. Belki bir zamanlar buna bir son vermeye heves etmişti, daha gençken henüz, ama ona görevi hatırlatan bir şeyleri halletmeden bırakmaya ve yüzünde aldırılmazlığın tebessümüyle yürüyüp geçmeye gücü yetmemiştir. Aldırılmazlık mı? Ah, o asla aldırılmazlık edemezdi! Ona öyle gelirdi ki, bunu bir kez denemeye kalksa tepeden tırnağına yarılırdı; aldırış etmeden geçtiğı şeyi daima acıyla anardı. Asla aldırılmazlık etmedi hiçbir şeye ve gençliğini araştırmaya, denemeye, sevmeye ve dikkate almaya hiç değmeyecek şeyleri düzene sokarak ve araştırmaya harcadı. Böyle yaşlandı ve aslında hiç de hayal gücünden yoksun ve duyarsız bir insan olmadığı için, biraz olsun mutlu olma görevini ihmal ettiğinden ötürü kendini sık sık ağır bir biçimde suçladı. Bu da yine yeni bir görev ihmali oluyordu işte ve görev insanlarının tüm görevlerini yerine getirmeyi asla başaramadıklarını, ana görevlerini daha sonra, belki de çok geç olduktan sonra, yeniden düşünmek üzere göz ardı etmenin böylelerine en kolay yol gibi görünebildiğini çok isabetli bir biçimde kanıtlıyordu. Doktor Klaus, elinden kaçırdığı güzelim mutluluğı, kendini, tabii ki kusursuz bir aileden gelmesi gereken, genç, sevimli bir kızla birlikte görme mutluluğunu düşündüğü zaman, haline pek çok kereler kederlenmişti. Aşağı yukarı aynı sıralarda, iç-

tenlikle sevdiği ve dünyadaki gidişatından tedirginlik duyduğu kardeşi Simon'a yaklaşık olarak şöyle bir mektup yazıyordu:

Sevgili kardeşim.

Kendin hakkında yazmak istemiyor gibisin. Belki iyi bir durumda değilsin ve bu yüzden yazmıyorsun. Daha önce de sık sık olduğu gibi, yine sağlam, kalıcı bir işinin olmadığını üzülerek öğrenmek zorunda kaldım; üstelik de yabancı insanlardan. Görünüşe bakılırsa, artık senden samimi haberlerini beklememin bir anlamı yok. Şimdi beni tatsız bir biçimde etkileyen onca şey varken, pek çok nedenden ötürü hiç de toz pembe olmayan ruh halimi karartmaya, daima çok şeyler beklediğim senin de etkin olması mı gerekiyordu? Hâlâ umutluyum, ama ağabeyini biraz olsun seviyorsan, beni daha fazla senden boş yere umutlanmak durumunda bırakma. Bir kez olsun, sana inananları, şu ya da bu bakımdan haklı çıkaracak bir şey yap. Yeteneklisin ve parlak bir kafaya sahip olduğuna inanmaya seve seve hazırım, başka bakımlardan da akıllısın ve ruhunda olduğunu eskiden beri bildiğim o iyi nüve tüm sözlelerinden yansıyor. Ama madem bu dünyanın düzenini de biliyorsun, sürgit bu sebatsızlık, her seferinde çabucak başka bir şeye atlamak neden öyleyse? Kendi davranışlarından korkmuyor musun? Dünyada hiçbir işine yaramayacak bu ardı arkası kesilmeyen meslek değiştirmelerini kaldırabildiğine göre, güçlü olduğuna inanmam gerekiyor. Ben senin yerinde olsaydım çoktan umudu keserdim kendimden. Seni bu noktada gerçekten de anlamıyorum, ama dünyada sabır ve iyi niyet olmadan hiçbir yere varılamayacağını kendi deneyimlerinden de yeterince öğrenmiş olman gerektiğine göre, seni gayretle kariyer yaparken görme umudumu kesinlikle yitirmiş değilim. Bir yerlere varmayı sen de istiyorsundur mutlaka. En azından hırstan o denli yoksun biri olarak tanımıyorum seni. Sana öğüdüm şu: Sebat et, üç veya dört senecik yorucu bir işe

katlan, amirlerine riayet et, bir şeyler başarabileceğini, ama aynı zamanda karakter sahibi olduğunu göster, o zaman seni bilinen bütün dünyalara götürecektir yol açılır önünde, seyahat etmeye hevesin varsa eğer. Bir şey olduysan eğer, dünyaya bir şey ifade ediyorsan, dünya ve insanlar sana bambaşka bir biçimde gösterirler kendilerini. Bana öyle geliyor ki, o zaman belki de hayattan daha çok zevk alırsın, hatta kendi deneyimlerime dayanarak söyleyebilirim ki, tüm hayatın ve yaratımın bağlı olduğu yasaların kesin bilgisine sahip olduğu halde, çoğu zaman hiç huzur bulamadığı çalışma odasının dar dünyasına zincirlenmiş bir bilginden bile daha çok zevk alırsın. Olağanüstü becerikli bir tüccar olabilmen için zamanın var henüz ve hayatını baştan aşağı hayat dolu bir hayat olarak şekillendirmek için, tam da bir tüccarın ne çok fırsata sahip olduğunu hiç bilmiyorsun. Şimdiki halinle, ortalıkta sürtmekten ve hayatın çatlaklarına sızdırmaktan başka bir şey yapmıyorsun. Bu sona ermeli. Belki de daha önce, çok daha önce müdahale etmeliydim, yalnızca uyarıcı sözlerle değil, eylemlerimle de senin yükselmene yardımcı olmalıydım, ama bilmiyorum, seni daima ve her yerde başına buyruk davranmaya yönelten o gururlu yapını düşününce, seni gerçekten ikna etmekten çok, incitirdim herhalde. Şimdilerde nasıl değerlendiriyorsun günlerini? Bana anlat. Senin için duyduğum kaygının hatırına, herhalde bana karşı biraz daha açık sözlü ve açık yürekli olmanı hak ediyorum. Ben insanın çekinmeden ve güvenerek yaklaşmaktan sakınması gereken biri miyim? Seni korkutan biri miyim? Uzak durmanı gerektirecek ne var bende? Benim yaşça “büyüğün” olmam ve belki senden biraz daha fazla şey bilmem keyfiyeti mi? Öyleyse, şunu bil ki, yeniden genç olmaktan, mantıksız ve bilgisiz olmaktan memnuniyet duyardım. İnsana yakışan neşeden uzağım, sevgili kardeşim. Mutlu değilim. Bundan sonra mutlu olmak için belki de çok geç kaldım. Hâlâ kendi yuvası olmayan bir erkeğin, evini genç bir kadının çekip çevirdiğini görme bahtiyarlığına kavuşmuş mutlu kişileri ancak yakıcı bir

özlemle düşünebileceği bir yaşayım artık. Bir kızı sevmek; bu güzel bir şey, kardeşim. Bense bundan yoksunum. – Hayır, benden korkmana hiç gerek yok, seni yeniden arayan, sana yazan, dostça ve içtenlikle cevap almayı uman kişi benim. Sen belki de benden daha zenginsin, daha fazla umudun ve umutlarını korumaya çok daha fazla hakkın var, benim düşümde bile göremeyeceğim planların ve beklentilerin var, artık o kadar iyi tanımıyorum seni işte, zaten onca yıllık ayrılıktan sonra nasıl mümkün olabilir ki bu? Seni yeniden tanımama izin ver ve bana yazmaya zorla kendini. Belki tüm kardeşlerimi mutlu görecektir kadar yaşarım daha; her halükârda senin mutlu olduğunu bilmek isterim. Kaspar ne yapıyor? Yazıyor musunuz? Sanatı ne âlemde? Onun hakkında da bir şeyler öğrenmek isterim.

Hoşça kal, kardeşim. Belki de yakında yüz yüze konuşma fırsatımız olur.

Klaus.

Simon sekiz gün geçtikten sonra, akşam vakti müdürünün odasına girdi ve ona şu konuşmayı yaptı:

“Beni hayal kırıklığına uğrattınız, hiç öyle şaşkın bir ifade takınmayın – bu bir şey değiştirmez, bugün dükkânınızdan ayrılıyorum ve bana maaşımı ödemenizi rica ediyorum. Lütfen, bırakın da sözümü bitireyim. Ne istediğimi çok iyi biliyorum. Şu sekiz gün içinde kitapçılık denilen işten nefret ettim, eğer dışarıda en tatlı kış güneşi parlarken, sabahın köründen akşamın karanlığına kadar masa başında oturmaktan, masa benim cüsseme göre çok küçük olduğu için, kamburum çıkmış halde iki büklüm olmaktan, tesadüfen el altında bulunan bir kâtip gibi yazıp durmaktan ve benim zekâma uygun düşmeyen bir uğraşı sürdürmekten ibaretse bu iş. Ben, Sayın Kitapçı Bey, bana burada ayırabileceğinizi sandığınız işlerden çok daha fazlasını başarabilirim. Ben sizin yanınızda ki-

tap satabileceğimi, zarif insanlara hizmet verebileceğimi, müşteriler dükkândan çıkarlarken bir reverans yaparak, 'Adieu,' diye seslenebileceğimi sanıyordum. Kitapçılık işinin gizem dolu yapısına bir göz atabileceğimi ve bu işin vizyonu ve gidişatında dünyanın suretini yakalayabileceğimi düşünmüştüm. Tüm bunlardan eser yok. Gençliğimi işe yaramaz bir kitapçı dükkânında sakatlayıp boğmamı gerektirecek kadar kötü durumda olduğumu mu sandınız? Genç bir insan sırtı kambur edilsin, diye vardır sanıyorsanız mesela, orada da yanılıyorsunuz. Neden bana iyi, düzgün, uygun bir masa ya da tezgâh tahsis etmediniz? Amerikan tarzı gösterişli masalar ne güne duruyor? Eğer insan yanında birini çalıştırmak istiyorsa, o zaman onu yerleştirmeyi de bilmelidir, diye düşünürüm. Görüldüğü kadarıyla siz bunu bilmiyorsunuz. Genç, acele bir delikanlıdan insanın aklına gelebilecek her şey bekleniyor: gayret, sadakat, dakiklik, yol yordam bilme, soğukkanlılık, tevazu, ölçü, kararlılık ve daha kim bilir neler... Ama bir saygın müdürden herhangi bir erdem beklemek kimsenin aklına gelmiyor. Güçlerimi, çalışma hevesimi, kendimden duyduğum tatmini ve sahip olduğum bu parlak yeteneğimi, eski püskü, derme çatma, daracak bir kitapçı masasının başında mı harcamalıyım? Hayır, bunu yapacağıma, orduya er yazılır ve özgürlüğümü hepten satarım, ona bir daha hiç sahip olamayayım yeter ki. Ben, Sayın Beyefendi, yarım yamalak şeylere sahip olmaktan hoşlanmam, hiçbir mülkü olmayanlar arasına katılmayı tercih ederim, hiç değilse ruhum bana ait olur o zaman. Böylesine sert konuşmamın yakışsız olduğunu düşüneceksiniz ve de buranın bir konuşma için uygun yer olmadığını: Peki, susuyorum öyleyse, hakkım olan parayı ödeyin, bir daha yüzümü asla görmezsiniz.”

Yaşlı kitapçı, sekiz gün boyunca çalışmasıyla güven vermiş bu genç, sessiz, çekingen insanın bu biçimde ko-

nuştuğunu duymaktan hayrete düşmüştü. Birbirine sokulmuş beş adet memur ve çırak kafası, bitişikteki dükkândan bu sahneyi izliyor ve dinliyordu. Yaşlı bey konuştu: “Sizin böyle biri olduğunuzu tahmin etseydim, Herr Simon, size dükkânımda iş verirken daha temkinli davranırdım. Çok tuhaf bir sebatsızlığınız var anlaşıldığı kadarıyla. Bir yazı masası hoşunuza gitmediği için, kestirmeden gidip hiçbir şeyi beğenmiyorsunuz. Siz dünyanın hangi bucağından geliyorsunuz acaba ve oradaki genç insanların hepsi de sizin kafanızda mı? Şimdi şurada, benim gibi yaşlı bir adamın önündeki duruşunuza bir bakın. O ham kafanızla, aslında ne istediğinizi herhalde kendiniz de bilmiyorsunuz. Benden ayrılmak istiyorsunuz madem, sizi tutmayayım öyleyse, paranız burada ama açıkça itiraf etmem gerekirse bunu zevkle vermiyorum.” Kitapçı parayı ödedi, Simon parasını cebine attı.

Eve geldiğinde, masanın üstünde ağabeyinin mektubunu gördü, mektubu okudu ve kendi kendine düşündü: “İyi bir insan ama ona yazmayacağım. Durumumu anlatmayı beceremiyorum, anlatmaya değer bir şey de yok zaten. Yakınmak için bir nedenim yok, sevinçten havalara uçmak için de öyle, susmak içinse çok nedenim var. Yazdıkları doğru, ama tam da bu nedenle doğruyu kendi haline bırakmak istiyorum. Mutsuzsa, bu kendi başına çözeceği bir şey, ama o kadar da mutsuz olduğuna hiç inanmıyorum. Mektuplarda öyle oluyor. İnsan yazarken dikkatsiz ifadelere kaptırıyor kendini. Mektuplarda ruh dile gelmek istiyor durmadan ve genellikle de maskara ediyor kendini. Yani yazmamayı tercih ederim.” – Mesele böylece kapanmış oldu. Simon düşüncelerle, güzel düşüncelerle dopdoluydu. Düşündüğü zaman, elinde olmadan güzel düşünceler geliyordu aklına. Ertesi sabah, güneş tüm parlaklığıyla göz alıyordu, İş Bulma Kurumu’na başvurdu. Orada oturmuş yazan adam ayağa

kalktı. Adam Simon'u çok iyi tanıyor ve ona bir tür alaycı, şirin bir teklifsizlikle davranıyordu. "Ah, Herr Simon! Yine gelmişsiniz! Mesele neydi acaba?"

"Bir iş arıyorum."

"Bizden daha önce de defalarca iş sordunuz, ürkütücü bir süratle iş aradığınızı söyleyesi geliyor insanın." Adam güldü, ama usulca, çünkü kaba kahkahalar atabilecek biri değildi. "Sormamda bir sakınca yoksa, son olarak neyle meşguldünüz?"

Simon karşılık verdi: "Hastabakıcıydım ve hastalara bakabilmek için gerekli tüm özelliklere sahip olduğumu gösterdim. Bu girizgâha neden bu kadar şaşırıyorsunuz? Benim yaşımda bir adamın, birbirlerinden çok farklı insanlara yararlı olduğunu göstermeye çabalarken farklı meslekleri denemesi bu kadar korkunç bir tuhaflık mıdır? Bu tarafımı hoş buluyorum, çünkü bu yaptığım şey belirli bir cesaret gerektiriyor. Bu yüzden gururum asla incinmiyor, tam tersine, hayatın türlü sorunlarını çözebildiğimi ve insanların çoğunluğunu korkutan zorluklar karşısında titremediğimi düşünüyorum. İnsanların bana ihtiyacı olabilir, bunu bilmek, gururumun tatmin bulması için yetiyor bana. Ben yararlı olmak istiyorum."

"Neden hastabakıcılık mesleğinde kalmadınız o halde?" diye sordu adam.

"Tek bir işte kalmaya zamanım yok," diye karşılık verdi Simon, "ve pek çoklarının yaptığı gibi, bir mesleğe, sanki yaylı yataktaymış gibi serilip kalmak aklımın ucundan bile geçmez. Hayır, bin yıl da yaşasam, bunu beceremem. Askere yazılırım daha iyi."

"Dikkat edin, bir de o hallere düşmeyesiniz."

"Başka çareler de bulunur. Şu askerlik meselesi, konuşmalarımı bitirirken kullanmayı alışkanlık haline getirdiğim gelişigüzel bir laf. Benim gibi genç bir adamın çareleri tükenir mi hiç? Yaz mevsimiye bir çiftçinin ya-

nına giderim, hasadının vaktinde bir dam altına girmesine yardımcı olurum, beni misafir eder ve gücümün değerini bilir. Bana yiyecek bir şeyler verir, iyi yemekler, çünkü kırlık yerde güzel yemek yaparlar, ayrılacağı zaman elime biraz para tutuşturur ve çiftçinin genç kızı, resim gibi güzel, taze bir kız vedalaşırken gülümser bana; öyle bir gülümser ki, yürüyüp yoluma giderken uzun süre onu düşünmek zorunda kalırım. Eğer insanın sağlıklı eklemleri varsa ve başkaca da bir kaygı taşımıyorsa yürüyerek yollara düşmenin ne zararı dokunur ki, yağmur, hatta kar bile yağsın varsın. Siz, buradaki boğucu sıkışmışlığınız içinde, kır yollarında yürümenin ne kadar enfes bir şey olduğunu hayal bile edemezsiniz. Yollar tozluysa tozludur, kimin umurunda? Sonra insan bir orman kıyısında, öylece uzanmak üzere, gözlerin en muhteşem manzaraların tadını çıkarabileceği, duyuların doğal bir biçimde dinlenebileceği ve düşüncelerin zevk ve lezzeti düşünebileceği serin bir köşecik seçer kendine. Bunu herkesin yapabileceğini söyleyerek itiraz edeceksiniz bana; sözgelimi sizin, tatile çıktığınızda. Ama tatil dediğiniz nedir ki! Ancak gülerim buna. Tatile filan hiç işim olsun istemem. Açıkçası nefret ederim tatillerden. Sakın bana tatilleri olan bir memuriyet ayarlamayın. Benim için hiçbir çekiciliği yok bunun, tatile çıksam ölürdüm hatta. Ben hayatla mücadele etmek isterim, bu uğurda batsam ne gam; ne özgürlüğün ne de rahatlığın tadını çıkarmak isterim, bir köpeğe kemik fırlatılır gibi önüme fırlatılmış özgürlüklerden nefret ederim. Tatilleriniz sizin olsun. Eğer karşınızda canı tatil çeken bir insan olarak durduğumu düşünüyorsanız yanılıyorsunuz, ama benim hakkımda böyle düşündüğünüzü tahmin etmek için fazlasıyla nedenim var ne yazık ki.

“Bir avukatın yanında geçici bir işimiz var, yaklaşık bir aylık bir iş. Size uyar mı bu?”

XX. yüzyılın en gizemli edebi dehalarından biri olarak değerlendirilen Robert Walser, Kafka ve Musil'in ekolünden.

© Suhrkamp Verlag

İsviçreli yazar Robert Walser'in yayımladığı ilk romanı *Tanner Kardeşler*, hayatındaki herkesten ve her şeyden bağımsız hareket eden, özgür ruhlu Simon'un etrafında şekilleniyor. Simon dünyaya ve insanlara, kendine özgü bir pencereden bakar. Aylaktır, sık sık iş değiştirir. Kaybettiği bir şeyi ararcasına bir mekândan diğerine koşturur durur. Gündelik yaşamın sıkıntıları, Simon'un üstesinden gelmeyi tercih ettiği şeyler değildir; o halde yapılacak şey, bunları olduğu gibi bırakıp yola devam etmektir. Kardeşleri, yaşamındaki kayıp parçayı bulması için yol boyu Simon'a eşlik ederler. Ne var ki bitmeyen bir yol, sonu olmayan bir arayıştır bu...

Taşıdığı otobiyografik niteliklerle de öne çıkan *Tanner Kardeşler*, yetişkin olmayı ve toplumun dayattığı kurallara göre oynamayı reddeden modern bir aylağın kimlik arayışının romanı; toplumun uzlaşılmasına ayak uyduranlarla girişilen umutsuz bir çatışma.

adımlar
schritte
KİTAPLAR

ALMANYA
AVUSTURYA
İSVİÇRE

Ernst Reuter Girişimi
Ernst Reuter Initiative
Kültürlerarası Dialog ve Anlaşım İçin
für Dialog und Verständigung der Kulturen

Kapak resmi: WILLIAM MCGREGOR PAXTON

ISBN 978-975-07-1338-5

9 789750 713385